

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Från offer till aktör

En kvalitativ undersökning om hur yrkesverksamma inom
Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer ser på
våldsutsatta kvinnors aktörskap

Micaéla Tofvesson

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2020
Handledare: David Hoff

Abstract

Author: Micaéla Tofvesson

Title: *From victim to active agent – A qualitative study on how social workers in Crisis Centre and women and victim support centres perceive the agency of female victims of domestic violence*

Supervisor: David Hoff

Assessor: Norma Montesino

Women's agency can be defined as the ability to act for yourself, to change the situation for you or for others. This is increasingly important when it comes to women suffering from domestic violence, who are often associated with assumptions of weakness and powerlessness. The professional's response and support are therefore essential in the process of change for women. The aim of this study was to examine how social workers in the chosen organizations perceive women's agency in their work with domestic violence. The research questions were directed at the perception on how women are constructed as victims and how they can be seen as active agents. In addition to this, the organizations approach to empowerment at work were investigated. The study was based on four qualitative interviews with social workers from both municipal services and non-profit organizations. The result showed that the perceptions of women as victims matters for the support of the organizations. The social workers are working with the victimization of women by trying to reduce feelings of guilt and shame. By identifying the women's resistance and active role in the process they are trying to reconstruct women's self-image. Moreover, the study showed that the main part of the work is to increase women's belief in self-ability, responsibility and participation in the treatment. Women's agency can therefore be seen as important in the work with domestic violence.

Keywords: Domestic violence, victim, the ideal victim, women's agency, empowerment

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare David Hoff, som under denna intensiva och ambivalenta skrivprocess har tillfört mycket vägledning, stöd och engagemang i mitt arbete. Jag vill även tacka Miriam Öhman, som förutom en vän och rumskamrat har agerat stöttepelare och hållit mig sällskap under många studietimmar. Tack för dina kloka råd och för din ständiga optimism. Jag vill också tacka alla personer som har tagit sig tid att korrekturläsa min uppsats, både stora som små delar. Ni har varit till en otroligt stor hjälp. Avslutningsvis vill jag förstås tacka de intervjupersoner som ställde upp och gjorde denna uppsats möjlig. Tack för den tid ni har tillägnat och för era viktiga resonemang. Det arbete ni gör varje dag för att hjälpa och stödja våldsutsatta kvinnor är ovärderligt.

Lund i maj 2020

Micaéla Tofvesson

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	1
1.1 Syfte & frågeställningar	3
1.2 Avgränsningar	3
2. Bakgrund	4
2.1 Våldets uttryck och definition	4
2.2 Regeringens uppdrag om våld mot kvinnor	5
2.3 Verksamhetens arbete med kvinnor	6
3. Tidigare forskning	8
3.1 Sökningsförfarande	8
3.2 Olika förklaringsmodeller	8
3.3 Skam och skuld	10
3.4 Motstånd till våld	11
3.5 Kvinnors egenmakt (empowerment)	12
4. Teoretiska utgångspunkter	14
4.1 Stigmatologi	14
4.2 Det ideala offret	15
4.3 Empowerment	17
5. Metod	18
5.1 Kvalitativ metod	18
5.2 Urval	18
5.3 Genomförande av intervjuer	19
5.4 Bearbetning och analys	20
5.5 Etiska överväganden	21
5.6 Metoddiskussion	22
6. Resultat och analys	24
6.1 En maktlös och skamlig position	24
6.2 Från offer till aktiv	28
6.3 Kvinnan som aktör	32
7. Avslutande diskussion	36
Referenslista	39
Bilaga 1	43
Bilaga 2	44

1. Problemformulering

Mäns våld mot kvinnor kan ses som en global pandemi som drabbar kvinnor i alla åldrar, samhällsklasser, religioner och länder i världen (Johnsson-Latham 2019). Den vanligaste formen av våld som drabbar kvinnor är våld i nära relationer. När män utsätts för våld sker det oftast av andra män och i en offentlig miljö där vittnen kan vara närvarande. För kvinnor sker våldet i stället oftast i hemmet av en man de känner sedan tidigare (ibid.). Våldet medför negativa konsekvenser både för individen och samhället. Förutom stora ekonomiska kostnader anses våld vara en av de främsta orsakerna till kvinnors ohälsa (Berglund & Witkowski 2019). Merparten av våldsfällen kommer dock aldrig till myndigheters kännedom. Det rör sig om ett stort mörkertal då kvinnor inte alltid vågar anmäla eller peka ut sin förövare (Johnsson-Latham 2019).

Forskning har visat att kvinnor som utsätts för våld av sin partner ofta upplever känslor av skam och skuld (Towns och Adams 2015). Den upplevda skammen kan tänkas böttna i olika antaganden som finns om våldsutsatta kvinnor. *Den misshandlade kvinnan* beskrivs inte sällan med egenskaper som svaghet, hjälplöshet och offerskap (Agevall 2012). Utöver dessa föreställningar finns det också förväntningar på att kvinnorna ska bryta upp våldsrelationen och söka hjälp. Föreställningar om den misshandlade kvinnan kan därmed hamna i ett spänningsfält mellan att vara aktiv och passiv (Tham 2001). Samtidigt som hon betraktas som passiv och motståndslös förväntas hon vara aktiv och ställningstagande. En kvinna som är aktiv lyfter fram sin utsatthet och kräver upprättelse. Hon flyr skrikande mitt i natten för att komma undan sin våldsamma man. För att ta sig ur våldsrelationen söker hon hjälp hos polis och andra myndigheter, och visar stor tacksamhet för det stöd hon får (Andersson & Lundberg 2001; Christie 2001).

Ovanstående scenario skildrar inte verkligheten. Många kvinnor lämnar varken relationen eller vänder sig till andra för att få stöd och hjälp. Forskare inom kunskapsfältet har länge sökt förklaringar till varför kvinnor stannar kvar i våldsrelationen (Hydén 2008; Lundgren 2004). Utifrån vissa teorier kan kvinnor som utsätts för partnervåld tänkas hamna i en stigmatiserad position och därmed dra sig undan från att söka stöd och hjälp (Goffman 2011). När de inte vänder sig till samhället för hjälp kan det i sin tur innebära svårigheter för kvinnor att tillskrivas en legitim offerstatus (Christie 2001). Kvinnor som utsätts för partnervåld passar

inte alltid in i beskrivningen av ett idealt offer, vilket leder till att de riskerar att falla mellan stolarna i systemet (ibid.). Kunskap om våldets innebörd och konsekvenser sätter därmed höga krav på det professionella arbetet när det kommer till bemötande och stödåtgärder för våldsutsatta kvinnor (Nordborg 2019). Ytterligare utmaningar inom den professionella kompetensen är forskningens olika positioner avseende mäns våld mot kvinnor. Det finns en strukturell förståelse där våldet ses som en effekt av ojämlika könmaktsförhållanden i samhället, samt en relationell förståelse där våldet uppstår i ett samspel mellan två partner (Hydén 2008; Lundgen 2001).

I arbetet med våld i nära relationer har många verksamheter utvecklats under de senaste decennierna för att stötta och hjälpa våldsutsatta kvinnor (Kunosson 2019). Kriscentrum, Kvinnojouren och Brottsofferjouren är tre av dessa verksamheter. Kriscentrum är en specialenhet inom den kommunala sektorn och Kvinnojouren och Brottsofferjouren är båda ideellt drivna organisationer. Verksamheternas syn på kvinnan utifrån en passiv eller aktiv roll kan ha betydelse i förändringsarbetet (Helmersson 2017). Studier visar exempelvis att organisationers framhävande av våldsutsatta kvinnors deltagande och inflytande i arbetet ger större möjligheter för dem att bli fria från våldet (Bridget Busch & Valentine 2000; Davis & Srinivasan 1995). Socialarbetares tillämpning av *empowerment* innebär ett ökat självbestämmande och aktörskap hos klienter (Payne 2015). Aktörskap och empowerment kan tänkas vara i motsats till offerskap och passivitet. Kvinnan som aktör arbetar på egen hand för att ta sig ur sin situation för att åstadkomma en förändring (Tham 2001). Ett konstruerande av kvinnor som aktiva och handlingskraftiga kan således vara viktigt i verksamhetens arbete för att kunna förbättra situationen för många våldsutsatta kvinnor. Fokus i denna studie kommer därmed att vara hur personal inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer förhåller sig till kvinnor som aktörer i deras förändringsprocess.

1.1 Syfte & frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka hur yrkesverksamma inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer ser på kvinnors aktörskap i arbetet med våld i nära relationer. Studiens frågeställningar är följande:

1. Hur beskriver yrkesverksamma inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer våldsutsatta kvinnor i relation till en offerroll?
2. På vilket sätt beskriver yrkesverksamma inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer den våldsutsatta kvinnan som aktiv i sin förändringsprocess?
3. Hur förhåller sig yrkesverksamma inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer till empowerment i arbetet med våldsutsatta kvinnor?

1.2 Avgränsningar

Undersökningen handlar om det sociala arbetet med våld i nära relationer i Sverige. Studien kommer att förhålla sig till mäns våld mot kvinnor i parrelationer. Våld som rör samkönade parrelationer eller relationer där kvinnor utsätter män kommer därmed att uteslutas. En ytterligare avgränsning är att hedersrelaterat våld inte kommer att beröras i studien.

2. Bakgrund

I avsnittet presenteras olika definitioner av våld samt hur arbetet med mäns våld mot kvinnor ser ut i samhället. Det är av relevans att känna till begrepp och vad arbetet med våldsutsatta kvinnor innebär innan den tidigare forskningen presenteras. I detta avsnitt kommer även de verksamheter som ingår i studien att redovisas.

2.1 Våldets uttryck och definition

Våld är inget entydigt begrepp utan kan innehålla flera olika betydelser och komma till uttryck på olika sätt. Enligt FN definieras våld mot kvinnor som varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i eller troligtvis kommer att leda till fysisk, psykisk eller sexuell skada eller lidande för kvinnor, oavsett om det sker offentligt eller i det privata hemmet (Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK). I FN:s definition räknas hot, tvång eller godtyckligt frihetsberövande som våld (ibid.).

Socialstyrelsen (2019) beskriver en vid definition av våld. När det kommer till kvinnor som utsätts för våld i nära relationer handlar det många gånger om mönster av våld och i kombinationer av olika våldsformer. Socialstyrelsen (2019) nämner fysiskt, psykiskt, sexuellt och socialt, materiellt och ekonomiskt som olika former av våld. Även Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) delar denna definition av våld. *Fysiskt* våld kan ta sig uttryck genom till exempel slag, sparkar, knuffar, stryptag eller användning av vapen. Det fysiska våldet kan ge upphov till kroppsliga skador som exempelvis blåmärken, frakturer, rivmärken eller sårskador (NCK; Socialstyrelsen 2019). *Psykiskt* våld kan vara verbala kränkningar, utpressning, hot om våld, förföljning, skambeläggande, isolering eller utnyttjande av barn. Försämrad självkänsla och självförtroende kan vara negativa effekter av det psykiska våldet. Det *sexuella* våldet kan ta sig uttryck i många olika former. Det kan vara allt från ofrivillig beröring, fotografering, filmning eller tvång att utföra eller utsättas för sexuella handlingar. Att tvingas bevittna olika former av sexuella handlingar räknas också som sexuellt våld (ibid.).

Våldet kan även vara *materiellt* och ske genom skadegörelse av möbler eller andra saker i hemmet (NCK; Socialstyrelsen 2019). Materiellt våld kan också vara att tvinga någon att själv förstöra ägodelar av betydelse, eller våld riktat mot husdjur. *Ekonomiskt* våld kan ta sig i uttryck genom att förövaren kontrollerar den utsattes ekonomi och materiella tillgångar. Detta

kan leda till att den utsatta riskerar att få stora skulder samt en dålig arbetsmarknadsposition vid ett uppbrott av relationen (ibid.). En annan form av våld som Socialstyrelsen (2019) nämner är *social utsatthet*. Det sociala våldet kan vara isolering genom att hindras från att träffa andra personer eller delta i sociala aktiviteter (ibid.). I studien används den vida definitionen av våld som omfattar både fysiskt, psykiskt, sexuellt, socialt, materiellt och ekonomiskt våld.

2.2 Regeringens uppdrag om våld mot kvinnor

År 1993 antog FN:s generalförsamling deklARATIONEN om att avskaffa allt våld mot kvinnor (Brottsoffermyndigheten 2019). Deklarationen uppmanar stater att bedriva en politik som förhindrar och förebygger våld samt behandlar de som blivit drabbade genom rättsliga medel (ibid.). I Sverige har regeringen beslutat om en nationell strategi för att bekämpa och förebygga våldet mot kvinnor (Socialstyrelsen 2019). Socialstyrelsen har tagit emot flera uppdrag för att kunna genomföra detta. Enligt strategin bör skyddet för kvinnor och barn stärkas, samt mäns delaktighet och ansvar för att våldet ska upphöra. Myndigheterna ska arbeta för att öka upptäckten av våld i nära relationer samt förbättra kunskap och metodutveckling i arbetet (ibid.).

Ett hinder i det sociala arbetet kan anses vara bristen på en omfattande kompetens inom ämnet våld i nära relationer (Enander & Nilsson 2019). År 2017 beslutade regeringen om att kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska ingå som ett obligatoriskt moment inom vissa högskoleutbildningar (NCK). De utbildningar som berörs är bland annat juristprogrammet, läkarprogrammet och socionomprogrammet. Detta införande innebär att det krävs en grundläggande kunskap om mäns våld mot kvinnor för att fullgöra sin utbildning och ta examen (ibid.). Utöver detta är det upp till arbetsgivaren att se till att de anställda har den djupgående kunskap som behövs för att kunna utföra sitt arbete med god kvalitet (Enander & Nilsson 2019). Kriscentrums omsättning består av människor med socionomexamen eller en motsvarande utbildning, vilket förutsätter kompetens inom området våld i nära relationer. Kvinno- och brottsofferjourer är å andra sidan ideellt drivna och har volontärer med blandade erfarenheter och kunskaper när det kommer till våldsutsatta kvinnor. En kännedom kring vilka som arbetar inom verksamheterna är av betydelse för studien då arbetssättet möjligtvis kan skilja sig åt. Nästa del berör de olika verksamheternas arbete och dess likheter och skillnader med varandra.

2.3 Verksamheters arbete med kvinnor

Socialtjänsten bär det yttersta ansvaret för att erbjuda stöd och hjälp till brottsoffer. Enligt 5 kap. 11 § i socialtjänstlagen ska kvinnor som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer särskilt beaktas, samt barn som utsatts för eller bevittnat våld i hemmet (SFS 2001:453).

I arbetet med våldsutsatta kvinnor sker en samverkan mellan olika samhällsaktörer, som socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsendet (Kunosson 2019). Ideella organisationer har fungerat som ett komplement i myndigheternas arbete och utgör därför en viktig funktion i arbetet med våldsutsatta kvinnor (ibid.). För en kvinna som har utsatts för våld av en närstående är det inte ovanligt att hon har kontakt hos både myndigheter och ideella verksamheter (Helmersson 2017). Inom de kommunala verksamheterna har många specialiserade enheter som arbetar specifikt med våld i nära relationer. Dessa enheter erbjuder samtalsstöd, behandling och i vissa fall skyddat boende. Kriscentrum är en sådan verksamhet och fungerar som en samtalsmottagning för både vuxna och barn och välkomnar alla oavsett kön (Göteborgs stad 2016).

Sedan 1990-talet har det skett en stor utveckling av den ideella sektorn när det kommer till arbetet med våldsutsatta kvinnor (Kunosson 2019). Det finns cirka 200 kvinno- och tjejjourer i landet som arbetar för att ge stöd och skydd till kvinnor och barn genom att bland annat erbjuda stödsamtal och skyddade boenden (NCK). Kvinnojourerna är uppdelade i två nationella riksförbund: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) och Unizon, tidigare kallat Sveriges Kvinnojourers Riksförbund, SKR (ibid.). Varje kvinnojour formulerar sina egna stadgar att arbeta utifrån. En gemensam utgångspunkt för de alla är dock en strävan om att synliggöra mäns våld mot kvinnor för att åstadkomma förändring (Kunosson 2019). Utöver kvinnojourer finns det andra ideella organisationer som bedriver liknande verksamhet för att ge stöd åt våldsutsatta kvinnor och arbeta mot en förändring (ibid.). Kvinnor som har utsatts för våld av närstående erbjuds ofta stöd av ideella brottsofferjourer. Det finns lokala brottsofferjourer i hela landet som arbetar för att ge stöd och hjälp till människor som har blivit utsatta för brott (Brottsoffermyndigheten 2020).

Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer har gemensamt att de båda arbetar med målgruppen våldsutsatta kvinnor där former av stödinsatser erbjuds. Det rör sig dock om stora skillnader när det gäller till exempel organisationstyp, personal, ideologier och finansiering (Helmersson 2017). Kriscentrum, som är en kommunal verksamhet, har en vertikal och

hierarkisk arbetsledning, medan de ideella organisationerna har en horisontell och platt arbetsledning. Inom Kriscentrum finns det krav på formell utbildning. De ideella organisationerna utgörs i stället främst av volontärer. Även ideologityp kan skilja sig åt då kommunala verksamheter byggs på professionalism och neutralitet. Många ideella organisationer som kvinnojourer utgår snarare från idéer av systerskap och feminism. Slutligen finansieras de kommunala verksamheterna av kommunal budget och statliga medel, medan ideella organisationer huvudsakligen finansieras av oavlönad personal, bidrag från kommuner och privata bidrag eller gåvor (ibid.). I studien är en kännedom kring verksamheternas likheter och olikheter av betydelse för undersökningens empiri och slutsatser.

3. Tidigare forskning

Forskning om mäns våld mot kvinnor i nära relation är omfattande både nationellt och internationellt. Avsnittet kommer att introduceras med en kort redovisning för hur litteraturen i studien har hittats. I följande del presenteras våldets förklaringsmodeller utifrån olika vetenskapliga positioner, vilket är av relevans för att förstå verksamhetens olika förhållningssätt i arbetet med kvinnor. Den tidigare forskningen kommer därefter att redovisas utifrån följande teman: skam och skuld, motstånd av våld och avslutningsvis kvinnors egenmakt (empowerment).

3.1 Sökningsförfarande

Sökprocessen innefattade sökningar via databaserna LubSearch, Libris, Google Scholar samt Swepub. De sökord som har använts är: våld i nära relationer, domestic violence, ideal victims och female victims. Sökningarna har i sin tur kombinerats med empowerment* och social services*. Utöver detta har forskning hittats genom en tidigare kännedom om svenska forskare inom området. Annan litteratur har sedan upptäckts genom hänvisningar och referenser till liknande studier.

3.2 Olika förklaringsmodeller

Tidigare forskning som berör området mäns våld mot kvinnor i nära relationer visar olika dimensioner av hur våldet kan ses och förstås. När det kommer till förklaringsmodeller för våldets uppkomst utmärks framförallt två vetenskapliga positioner: den strukturella och relationella (Mattsson 2013).

Feministisk forskning har framförallt ägnat sig åt att studera den strukturella dimensionen av våld i nära relationer. Flera forskare lyfter fram en könsstyrkt teoretisk förståelse, som tar avstamp i kulturella och sociala föreställningar om att kön har stor betydelse när det kommer till inflytande och makt i samhället (Steen 2003). Lundgren är en av de forskare som har vidtagit ett könsstyrkt perspektiv (2001, 2004). Studien *Slagen dam* visade att nästan hälften av alla kvinnor mellan 15–65 år någon gång varit utsatta för våld av en man (Lundgren et al 2001). Studien utgick från ett strukturellt synsätt där våldet ses som en effekt av ojämlika maktrelationer. Lundgren (2004) har även utformat en teoretisk modell som kan förklara

varför kvinnan stannar kvar i våldsrelationen. Hon beskriver en normaliseringsprocess som sker när kvinnan börjar anpassa sig efter mannens våldsutövande och kontrollerande. En normalisering av våldet innebär att kvinnan efter en tid börjar se våldet som normalt vilket försvårar för kvinnan att ta sig ur våldsrelationen (ibid.).

Hydén (2008) har riktat kritik mot den strukturella förklaringen av mäns våld mot kvinnor. Hon menar att denna förståelse riskerar att skapa stereotypa bilder av kvinnor som hjälplösa. Hydén (2008) har i stället vidtagit ett relationellt perspektiv där hon pratar om en gemensam förståelse av våldet. Hon menar att våld som sker inom relationer tenderar att utvecklas ur konflikt och bråk. Innan bråket blir till våld har kvinnan möjlighet att agera och ta initiativ. När konflikten sedan övergår till våld begränsas kvinnans handlingskraft och hon blir ett offer i relation till mannens fysiska maktutövande. Kvinnan blir dock aldrig passiv och motståndslös, menar Hydén (2008). Kvinnan kan efter våldshändelsen besluta sig för att vara kvar eller lämna relationen. Hon kan på så sätt vidta en form av maktposition trots att hon är underlägsen i relation till mannens våld och maktutövande (ibid.). Den relationella förståelsen har fått kritik för att endast benämna det fysiska våldet. Kritiker menar att andra våldsformer som fysiskt, sexuellt eller materiellt också har betydelse i våldsutövandet (Agevall 2012).

Enligt den relationella förståelsen av våldet kan kvinnan vara både ett offer och en förövare i våldssituationen (Hydén 2008; Johnson 2000, 2006). Enligt den strukturella förståelsen kan kvinnan däremot alltid ses som ett offer i relation till mannen på grund av samhällets könsmaktsordning (Lundgren 2001, 2004). Både Lundgrens (2001, 2004) och Hydéns (2008) forskning har fått ett stort genomslag i arbetet med våld i nära relationer. Lundgrens forskning har framförallt haft stor betydelse i ideella organisationers arbete med våldsutsatta kvinnor (Steen 2003). Hydéns studier har fungerat som ett viktigt underlag för olika professioners bemötande inom det sociala arbetets verksamhetsfält, både vid möten av våldsutsatta samt de som har utövat våld (ibid.). I denna del har forskares olika synsätt på våldets förklaring lyfts fram eftersom det är av relevans för att förstå olika verksamheters förhållningssätt när det kommer till arbetet med våldsutsatta kvinnor, där de kan tänkas skilja sig åt beroende på vilken vetenskaplig position som de har vidtagit.

3.3 Skam och skuld

Forskning har visat hur våldsutsatta kvinnor kan reagera och agera i våldsrelationer. Enligt studier som har genomförts är det exempelvis en stor andel av kvinnor som har utsatts för våld i nära relationer som inte polisanmäler händelserna (Brottsförebyggande rådet, BRÅ 2014). I en studie från Norge uppgav närmare en tredjedel av alla kvinnor som har utsatts för sexuellt våld att de aldrig hade berättat om våldet för någon (Thoresen & Hjemdal 2014). Precis som BRÅ (2014) visade denna studie att många undvek att rapportera om händelsen till polisen. Det visade sig också att många kvinnor undvek att uppsöka vård efter att ha blivit utsatta för våld (Thoresen & Hjemdal 2014).

Anledningen till att många våldsutsatta kvinnor inte rapporterar om våldet undersöktes i studien *Slagen dam* (Lundgren et al 2001). Nästan hälften av kvinnorna uppgav att händelsen ansågs vara för obetydlig. Andra förklaringar var att de inte ville blanda in myndighetspersoner, de trodde inte att polisen kunde göra något åt saken eller för att de hade skamkänslor (ibid.). Precis som Lundgrens studie (et al 2001) visade Thoresen & Hjemdal (2014) att skam och skuld var förekommande känslor hos de våldsutsatta kvinnorna. Likaså visade en annan studie att kvinnors tystnad kring våldet var sammankopplat med skuldbeläggande av sig själva (Towns & Adams 2015). Författarna menar att våldsutsatta kvinnor kan uppfatta sig själva som ansvariga för att ha initierat våldet, vilket gör det svårare att berätta om händelserna. Kvinnans syn som delaktig i våldet förklaras genom att hon övertar mannens tolkning av att hennes handlingar är anledningen till våldet. Kvinnan börjar därmed se sig själv som skyldig, vilket hindrar henne från att prata om våldet. Studien visade att många kvinnor bröt tystnaden först efter att ha avslutat relationen med mannen, eftersom hon då lättare kunde tillskriva ansvaret på honom i stället för på sig själv (ibid.).

I en avhandling av Agevall (2012) förklaras det hur kvinnans självbild kan förändras med våldet och den sociala kontext hon befinner sig i. Hur andra personer beskriver kvinnans situation och våldserfarenheter blir således betydande för hur hon kommer se på sig själv. Den stereotypa bilden av *den misshandlade kvinnan* beskrivs ofta med karakteristiska egenskaper vilket försätter kvinnan i en skamlig position (Agevall 2012). Inte sällan benämns hon i termer av offerskap och svaghet. I studien ifrågasätts denna föreställning då resultatet visade att kvinnor som utsatts för våld i nära relationer inte är en sammansatt grupp. Det visade sig att de ofta har varierande bakgrunder både när det gällde ålder, samhällsklass och etnicitet (ibid.).

Samtliga studier ger en förståelse för hur kvinnor kan reagera i en våldsrelation. Towns och Adams (2015) forskning visar att känslor av skam och skuld många gånger kan vara en anledning till att kvinnan inte berättar om våldet för någon. Omgivningens bild av kvinnor som utsätts för våld av en partner kan i sin tur påverka kvinnornas självbild (Agevall 2012). En kännedom kring detta är av betydelse för att förstå hur verksamheterna förhåller sig till känslor av skam och offerskap hos kvinnor. Dessa reaktioner kan i sin tur vara bidragande till kvinnors offerkonstruktion, vilket kan vara en viktig aspekt i det professionella arbetet med våld i nära relationer.

3.4 Motstånd till våld

Flera studier har ägnat fokus på kvinnors aktiva motstånd i våldsprocessen. I en studie av Roche och Wood (2005) kan föreställningar om våldsutsatta kvinnor som passiva och utan motståndskraft ifrågasättas. Författarna skriver att sociala föreställningar om kvinnors skuld i våldet är så omfattande att det kan vara svårt för kvinnorna att skilja sig från dessa uppfattningar. I stället kan dessa idéer leda till att kvinnans bild av sig själv blir förvrängd, vilket i sin tur påverkar hennes berättelser av erfarenheterna (ibid.). Roche och Wood (2005) har presenterat tre sammanhängande processer på hur socialarbetaren tillsammans med den våldsutsatta kvinnan kan konstruera en ny bild av sig själv, och på så sätt minska skuldbeläggandet. Dessa tre processer är: *seeking resistance*, *anchoring resistance* och *elaborating new stories*. *Seeking resistance* innebär att socialarbetaren utifrån kvinnans berättelse identifierar motstånd. Nästa process är *anchoring resistance* vilket innebär att socialarbetaren söker den potentiella förändringen utifrån motståndet. *Elaborating new stories* innebär att socialarbetaren tillsammans med klienten utvecklar nya berättelser om våldet, vilket kan rekonstruera kvinnans identitet. Roche och Wood (2005) beskriver detta som ett sätt för kvinnan att omarbete sina berättelser om våldet och hitta hennes aktiva inslag i dessa.

En annan studie av Hydén (2008) visade hur kvinnornas motstånd i våldsrelationer kan utmärkas och hur bilden av kvinnan som passiv kan utmanas. Genom intervjuer med kvinnor som upplevt partnervåld visade det sig att kvinnorna hade svårt att se sitt eget motstånd och det låg mycket självanklagelser i deras berättelser. I studien lyftes olika sociala föreställningar om att motstånd från kvinnan kännetecknas i form av kroppsliga märken, tydligt avvärjande och genom ett uppbrott från mannen. När kvinnan har lämnat relationen blir motståndet tydligare att se eftersom hon då anses ha besegrat våldet. Misslyckas hon kan det betraktas

som att motståndet inte har varit tillräckligt (ibid.). I Hydéns (2008) studie visade det sig att även de kvinnor som hade lämnat relationen hade svårigheter att se sitt eget motstånd och de ofta upplevde en maktlöshet. I alla berättelser kunde dock motståndskraft urskiljas. Hydén (2008) menar att motståndet alltid är närvarande hos kvinnan. Våld från mannen är inget som kvinnan räknar med eller accepterar i relationen, och därför blir hennes motstånd tydligt redan i början. Mannens övertag och våldsutövande mot kvinnan kan försvaga hennes motstånd, men aldrig utplåna det (ibid.).

Roche och Wood (2005) liksom Hydéns forskning (2008) visade att motstånd alltid går att identifiera i kvinnornas berättelser, och att detta är ett steg på vägen att ändra kvinnors bild av sig själva som maktlösa och passiva. Studierna är av relevans eftersom de visar att professionellas förhållningssätt gentemot kvinnors aktörskap kan ha betydelse för kvinnors möjligheter att förändra sin situation.

3.5 Kvinnors egenmakt (empowerment)

I arbetet med kvinnor som utsätts för våld i nära relationer visar sig egenmakt vara viktigt. Forskning visar att verksamheters fokus på att stärka våldsutsatta kvinnors delaktighet och inflytande ger en större möjlighet för henne att bli fri från våldet (Bridget Busch & Valentine 2000; Davis & Srinivasan 1995). Bridget Busch och Valentines studie (2000) visade hur fyra huvudsakliga strategier kunde användas på både personlig och organisatorisk nivå för att stärka kvinnors empowerment. Dessa fyra strategier var: öka sitt självförtroende (tron på sin egen förmåga att styra situationer i sitt liv), minska självanklagelser (befrias från att lägga ansvar och skuld på sig själv) uppnå ett gruppmvetande (förstå att man inte är ensam) och personligt ansvar (att aktivt försöka ändra sin egen situation). Tidigare studier har också visat att kvinnors delaktighet och inflytande kan begränsas hos byråkratiskt styrda verksamheter med hierarkisk ordning, i jämförelse med mer platta kvinnocentrerade verksamheter (David & Srinivasan 1994).

I en avhandling av Helmersson (2017) undersöktes olika verksamheters arbete med våldsutsatta kvinnor, och hur hjälp till självhjälp och empowerment influerade deras arbete. Verksamheterna som undersöktes var en blandning mellan specialenheter och ideella jourverksamheter i Sverige. Av resultatet framgick att jourernas arbete handlade mycket om att stärka kvinnors egen styrka och beslutstagande. Specialenheternas arbete handlade inte

huvudsakligen om att stärka kvinnorna, utan fokus låg på kvinnans behandling och personliga utveckling för att komma vidare. Olikheterna kan tänkas bottna i att verksamheterna har intagit olika ideologiska utgångspunkter när det kommer till förklaringar av våldet, menar Helmersson (2017). De ideella verksamheterna har utgått från ett könsmaktsperspektiv där mäns ses som överordnade kvinnor. Specialenheterna har i stället vidtagit ett relationellt perspektiv där objektivitet blir styrande när det kommer till båda parter i våldsrelationen (ibid.).

Forskningen som har presenterats i denna del har visat olika strategier som verksamheter kan använda sig av för att förstärka våldsutsatta kvinnors inflytande och egenmakt i arbetet (Bridget Busch & Valentine 2000). Studierna visade även hur införande av empowerment kan skilja sig mellan olika verksamheter beroende på organisationstyp eller vilken ideologiform de utgår från (David & Srinivasan 1994; Helmersson 2017). Avslutningsvis är dessa studier relevanta eftersom undersökningen riktar sig till yrkesverksamma inom olika verksamheter, och deras olika förhållningssätt när det kommer till tillämpning av empowerment i arbetet.

4. Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens teoretiska ramverk bygger på tre olika inriktningar. Den första inriktningen redogör för Goffmans (2011) stigmatteori, som ger en förklaring till betydelse och effekter av stigma och skam. Den andra inriktningen berör konstruktioner av offeridentiteter, där Christies (2001) teori om det ideala offret presenteras. Den tredje inriktningen utgörs av empowerment-teorin, där bland annat Payne (2015) beskriver fenomenets betydelse när det kommer till individers och grupper inflytande i samhället. Samtliga teorier och begrepp har valts eftersom de utifrån olika vinklar kan hjälpa till att förstå yrkesverksammars syn och förhållningssätt till våldsutsatta kvinnors aktörskap.

4.1 Stigmatteori

Goffman (2011) menar att i ett socialt samspel tenderar människor att kategorisera varandra utifrån normativa förväntningar. Han drar en skiljelinje mellan individens faktiska identitet samt den identitet andra människor tillskriver en. Den tillskrivna identiteten baseras på en uppfattning om vad som är det *normala*. Avvikande egenskaper hos en person kan bedömas som mindre önskvärda. Det innebär att en person med avvikande egenskaper kan bli stämplad utifrån dessa egenskaper och betraktas som oduglig eller mindre värd. En stor distans mellan den faktiska identiteten och den tillskrivna identiteten kan därmed leda till ett utanförskap (ibid.).

De avvikande egenskaperna benämner Goffman (2011) som ett stigma. Stigmat skapas inte av individen själv, utan av omgivningen. Stigma kan således beskrivas som en utmärkande egenskap som är beroende av den relationella kontexten. Den stigmatiserade individen delar ofta samma normativa uppfattning som människor utan avvikande egenskaper. Därför känner den stigmatiserade individen en inre strävan att efterleva normer och värderingar utifrån samma förutsättningar som andra. Goffman (2011) menar att individens insikt om de avvikande egenskaperna innebär att skammen alltid är påtaglig. Detta kan leda till att individen reagerar på sin situation genom att försöka rätta till det som är orsaken till stigmat. När en förändring är möjlig kommer individen troligen inte att uppnå en fullt normal status, eftersom personen vet att skammen har funnits även fast den blivit tillrättad (ibid.). Människor som medger att de har ett stigma tenderar att anstränga sig för att stigmat inte ska bli märkbart. Detta kallar Goffman (2011) för att skyla, vilket innebär att individen aktivt

undagömmar sitt stigma för att undvika att dra till sig uppmärksamhet. På grund av skammen undviker individen att prata eller visa upp det som är stigmatiserat (ibid.).

Goffman (2011) urskiljer tre former av stigma: tribal tillhörighet, fysiskt och psykiskt stigma. Den form av stigma som studien kommer att fokusera på är det *psykiska stigmat*. Ett stigma som är av psykisk form beskriver en avvikande personlig karaktär. Hit räknas sociala faktorer såsom arbetslöshet, missbruk eller kriminalitet (ibid.). Inom denna form av stigma kan också våld i nära relationer innefattas, eftersom det är ett problem som har effekt på kvinnans personliga egenskaper.

Avslutningsvis kan Goffmans stigmatologi (2011) vara av betydelse för att få en insikt om hur skam och skuld förekommer hos individer och grupper, och hur detta stigma ständigt upprätthålls av människor i samhället. Det är viktigt för att förstå hur personal inom verksamheterna kan förhålla sig till stigma och skam hos kvinnor som har utsatts för våld i nära relationer. Eftersom stigma och skam många gånger hindrar individer från att prata om utsattheten, kan det i sin tur vara bidragande till hur människor konstrueras som offer. I följande teori förklaras hur offerkonstruktionen kan vara avgörande för hur våldsutsatta kvinnor bemötas av omgivningen.

4.2 Det ideala offret

Begreppet offer kan ha olika innebörd. Den norske kriminologen Christie (2001) fokuserar på det sociologiska fenomenets betydelse där offer ses som en socialt konstruerad identitet som en grupp människor tillskrivs. I denna bemärkelse räknas inte den individuella tolkningen av offer, utan den offentliga definitionen där samhället tillskriver individen en legitim offerstatus. Christie (2001) har tagit fram ett antal kriterier som beskriver det ideala offret:

- 1) Offret ses som svagt i relation till förövaren.
- 2) Offret ägnar sig åt en respektabel aktivitet.
- 3) Offret befinner sig på en plats där hen inte kan klandras för att vara.
- 4) Gärningspersonen är fysiskt stor och i överläge.
- 5) Gärningspersonen är okänd och har ingen personlig koppling till offret.
- 6) Offret är stark nog att hävda sin offerstatus.

Christie (2001) lyfter fram följande exempel på det ideala offret: En liten, äldre dam är på väg hem från sin sjuka syster mitt på ljusa dagen, och blir överfallen av en fysiskt större man. Han stjälar hennes väska och använder pengarna till alkohol och droger. Christie (2001) menar att det ideala offret och förövaren kan ses som motsatser till varandra. Förövaren är stor, stark och elak medan offret är litet, svagt och oskyldigt. Det ideala offret betraktas i relation till sin föröväre, därför finns det precis som offret även en idealistisk bild av gärningsmannen. De som inte lever upp till dessa förväntade ideal kan ha svårare att bedömas som självklara offer eller föröväre. Detta kan sedan ge konsekvenser när det kommer till rättsprocessen såväl sympati från andra (ibid.).

Kvinnor som utsätts för partnervåld kan ha svårt att kategoriseras in i Christies (2001) beskrivning av det ideala offret, eftersom de alltid har en personlig relation till gärningsmannen. Christie (2001) menar dock att kvinnorna är mer ideala offer nu än förr, vilket beror på att kvinnors ekonomiska och materiella självständighet i samhället har ökat. Nuförtiden har kvinnan större möjligheter att lämna mannen och ändå klara sig (ibid.). Trots detta upplever kvinnor som utsätts för våld i nära relationer svårigheter att tillskrivas en legitim offerstatus. Enligt Hydén (2019) är det inte självklart att alla kvinnor kan betrakta sig själva som offer. Kvinnorna är inte starka nog att kunna hävda sin offerroll (Christie 2001). Vidare beskriver Christie (2001) att den utsatta kvinnan varken får ha för hög eller för låg offerstatus. Enligt honom finns en balansgång mellan att vara tillräckligt stark i sitt hävdande av offerstatus men samtidigt tillräckligt svag. Kvinnan måste vara stark nog för att kunna göra sig hörd av andra och visa sin utsatthet. Samtidigt innebär en alldeles för stark offerstatus att samhällets sympati för brottsutsatta kan hotas. Har offret å andra sidan en för svag offerroll riskerar hon att bli misstrodd och på så sätt få svårigheter att få stöd och hjälp (ibid.). Christie (2001) menar dessutom att ett idealiskt offer förväntas att vara tacksam och uppskatta all hjälp och stöd av myndigheter.

Christies teori (2001) om det ideala offret är av relevans för att förstå hur utsatta människor kan konstrueras som offer och hur det kan påverka deras bemötande av omgivningen på olika sätt. I denna studie finns det ett intresse för att studera hur yrkesverksamma inom olika verksamheter förhåller sig till våldsutsatta kvinnor utifrån en offeridentitet, vilket är viktigt både när det kommer till det professionella bemötandet samt det stödjande arbetet. I följande teori presenteras betydelsen av det professionella förhållningssättet genom empowerment-teorin.

4.3 Empowerment

Begreppet empowerment har fått en stor utveckling sedan 1980-talet och blivit ett populärt uttryck inom många professioner i samhället (Askheim & Starrin 2007). Empowerment kan ses som en hälsofrämjande process där individer får större kontroll över sina beslut och handlingar som rör deras eget liv och välmående (WHO 2018). Empowerment sker i sociala, kulturella, psykologiska eller politiska sammanhang där individer och grupper kan uttrycka egen önskan, behov och lyfta fram strategier för att involveras i sin egen process (ibid.). Empowerment kan därmed ses som en målsättning som bygger på förutsättningar för att människan ska nå egenmakt (Askheim & Starrin 2007).

Payne (2015) använder ordet företräderskap när han talar om empowerment-teorin. Han menar att företräderskap är ett sätt att representera människor i det sociala arbetet. Detta görs på två sätt: dels genom att tala för individer och grupper, dels för att tolka deras situation och förmedla det till andra med makt. Payne (2015) menar att det inte är möjligt att ge makt åt någon. Däremot kan professionella i fältet utforma strategier och förutsättningar för att människor ska nå makten själva. I det sociala arbetet hävdar Payne (2015) att det är socialarbetarnas ansvar att stödja och underlätta för människor att ta makten över sina liv. I detta arbete kommer det att diskuteras vad det kan innebära för människor som befinner sig i en utsatt situation. I praktiken handlar empowerment om klientens självbestämmande, samt en medverkan och öppenhet kring de tjänster som erbjuds hos verksamheter. Payne (2015) nämner tre huvudsakliga aspekter på hur empowerment kan tillämpas i arbetet. Detta görs genom delaktighet i beslutsfattandet, att ge uttryck för sina åsikter och att framhäva klientens rättigheter. *Delaktighet i beslutsfattande* innebär individens möjlighet att välja mellan olika alternativ, till exempel att avstå från hjälp av socialtjänsten eller andra instanser. *Med att ge uttryck för sina åsikter* menas att individen kan påverka vilka insatser som ges och på vilket sätt. *Klientens rättigheter* innebär att individen har rätt till olika tjänster och att kvalitén på dessa är utifrån de gällande policyreglerna (ibid.). Empowerment kan avslutningsvis ses som ett viktigt moment i det sociala arbetets praktik. Denna teoretiska inriktning kan användas för att lättare förstå hur stödverksamheter förhåller sig i arbetet för att främja individers inflytande och makt i processen.

5. Metod

I avsnittet kommer undersökningens metodval och tillvägagångssätt för datainsamling att presenteras. Vidare kommer urvalsprocess och genomförandet av bearbetning och analys av det empiriska materialet att framföras. Därefter presenteras de etiska överväganden som studien har fått förhålla sig till, i följd av en avslutande metoddiskussion om undersökningens tillförlitlighet.

5.1 Kvalitativ metod

I studien har en kvalitativ forskningsmetod använts för att samla in empiriska data. En kvalitativ undersökning avser att undersöka förståelsen av den sociala verkligheten och hur människor i en viss miljö tolkar denna verklighet (Bryman 2011). Metoden valdes eftersom undersökningen utgick från att studera människors uppfattningar och erfarenheter, och utifrån deras utsagor tolka och analysera betydelsen av sociala fenomen. Den kvalitativa metoden genomfördes med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Denna intervjuform valdes då en intervjuguide kunde användas som stöd samtidigt som det fanns utrymme för flexibilitet i utförandet (Bryman 2011). En strukturerad intervju uteslöts eftersom de tenderar att bli styrda utifrån de frågor som ställs. Strukturerade intervjuer kan dessutom leda till missförstånd och risk att få felaktig registrering av informationen (ibid.). En ostrukturerad intervjuform valdes bort eftersom det bedömdes vara tidskrävande att i efterhand sortera ut det relevanta materialet. En fördel med den semistrukturerade intervjun var att det fanns möjlighet att ändra ordningen på frågorna. Intervjuernas tillvägagångssätt förklaras i 5.3 *Genomförande av intervjuer*.

5.2 Urval

Studien handlar om det sociala arbetet med kvinnor som blivit utsatta för våld i nära relationer, vilket innefattade både kommunala och ideella verksamheter. Urvalet gjordes bland yrkesverksamma människor som arbetar i dessa verksamheter. För att få tag på informanter användes ett så kallat *målstyrt urval*, vilket innebär att den grupp som studeras är sammankopplad med undersökningens syfte och frågeställningar (Bryman 2011). Samtliga

intervjupersoner hittades genom internetsökningar på olika stödverksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor. Vid ett tillfälle vände jag mig till en kontakt på Brottsofferjouren som gav förslag på intervjupersoner som kunde medverka i studien.

Ett mejl skickades till totalt 12 verksamheter i olika kommuner i landet med varierande storlek. Undersökningen riktade sig till flera kommuner för att få en större variation. För att de inom verksamheten skulle vara passande som intervjupersoner ställdes vissa kriterium. För det första skulle personerna ha erfarenhet av att arbeta med kvinnor som lever med våldsrelationer eller tidigare ha utsatts för våld av en partner. För det andra skulle arbetet ske i nära kontakt med kvinnorna, exempelvis via telefon, chatt eller personliga möten. Fyra intervjupersoner tackade ja till att medverka i studien. De tillhörde följande tre verksamheter: Kriscentrum, Kvinnojouren samt en brottsofferjour med särskild inriktning på tjejer och kvinnor som har utsatts för våld i nära relationer. Samtliga intervjupersoner var kvinnliga socialarbetare med varierande utbildningar och bakgrund inom kunskapsområdet. Två av intervjupersonerna (Intervjuperson 1 och Intervjuperson 4) representerade Kriscentrum, som är en kommunal verksamhet varpå de resterande två (Intervjuperson 2 och Intervjuperson 3) representerade de ideella verksamheterna Kvinnojouren och Brottsofferjouren.

5.3 Genomförande av intervjuer

Intervjupersonerna kontaktades via mejl där de fick förfrågan om att delta i en intervju genom Zoom, Skype eller telefon. På grund av de rådande omständigheterna i samhället med Covid-19 begränsades möjligheterna att träffa intervjupersonerna i ett personligt möte, vilket innebar att datainsamlingen fick anpassas till de restriktioner som fanns. Tre intervjuer genomfördes via telefon och den sista via ett Zoom-möte. fördelarna med telefon- och videointervjuer är att det ökar effektiviteten eftersom det sparar tid och transportkostnader (Bryman 2011). Nackdelarna är att mötena tenderar att bli mer formella och styrda. Det kan också krävas ett större förberedande inför mötet för att samtalet inte ska stanna av (Ahrne & Svensson 2015). Det som uppfattades som svårt med telefonintervjuerna var att avbryta för att ställa frågor eller be om förtydligande. Vid Zoom-intervjun visade det sig vara lättare eftersom jag och intervjupersonen kunde se varandra. Därmed kunde kroppsspråk läsas av, vilket även gjorde att nyfikenhet och intresse enklare kunde förmedlas.

Intervjuguiden innehöll 19 frågor som var indelade i olika teman för att säkerställa att undersökningens frågeställningar täcktes (se bilaga 2). Dessa teman var: inledande frågor, reaktioner och offerskap, aktörskap och empowerment samt utmaningar och möjligheter. De avslutande frågorna om verksamheternas utmaningar och möjligheter var inte direkt kopplade till undersökningens syfte och frågeställningar. Dessa frågor inkluderades ändå för att få en bättre inblick i verksamheternas arbete och vilka svårigheter det kan innebära. Frågorna som ställdes var öppet formulerade för att minska risken att alternativa idéer eller perspektiv skulle hindras från att framföras under datainsamlingen (Bryman 2011). Vid utförandet anpassades intervjuguiden något beroende på vilken verksamhet intervjupersonen tillhörde. Denna justering gjordes med hänsyn till verksamheternas olikheter. En olikhet mellan verksamheterna var till exempel att vissa drivs kommunalt medan andra drivs ideellt. Ibland ställdes också följdfrågor för att förtydliga resonemang. Under processens gång omarbetades intervjuguiden för att säkerställa att materialet var i relation till undersökningens frågeställningar. I slutet av alla genomförda intervjuer upptäcktes det att delar av materialet saknades. Därmed kontaktades Intervjuperson 1 och Intervjuperson 2 igen för att svara på kompletterande frågor. Intervjuerna spelades in med samtycke från samtliga intervjupersoner. Detta innebar en stor fördel då jag inte behövde föra anteckningar, utan kunde i stället vara uppmärksam och närvarande under intervjutillfällena.

5.4 Bearbetning och analys

Transkribering av intervjuerna genomfördes ordagrant med vissa undantag. Dessa undantag var att stakningar och upprepningar togs bort för att kunna öka läsbarheten. Dessutom låg inte fokus på att analysera språk utan snarare betydelse och mening av språkets innehåll. Efter att samtliga intervjuer hade transkriberats påbörjades en kodning av det empiriska materialet. Detta genomfördes inledningsvis genom en detaljerad kodning, vilket innebar att den transkriberade texten lästes noggrant för att kunna få ett intryck av innehållet. Därefter sorterades materialet utifrån intressanta resonemang och begrepp som kunde identifieras. Detta gjordes genom en färgkodning för att kunna urskilja de olika utsagorna och dess innehåll.

Det utsorterade materialet delades följaktligen upp i olika kategorier och teman. Vid sökandet efter teman tittade jag efter likheter och skillnader vid olika fenomen och begrepp. Till en början sökte jag endast efter de teman som kunde besvara undersökningens frågeställningar för att få fram det relevanta materialet. Därefter gick jag igenom materialet igen fast med ett mer neutralt förhållningssätt för att hitta intressanta detaljer i utsagorna. Tre teman som kunde identifieras var *en maktlös och skamlig position, från offer till aktiv* samt *kvinnan som aktör*. Framställning av resultat och analys har sedan genomgått flera revideringar för att lyfta fram de mest relevanta och intressanta slutsatserna av det empiriska materialet.

5.5 Etiska överväganden

En viktig aspekt vid all forskning som berör människor är de etiska överväganden som måste göras. Av 7 § lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor, framgår det att forskning endast får godkännas om den kan utföras med respekt för människovärdet. Vetenskapsrådet (2002) har sammanfattat fyra huvudsakliga krav inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning som denna studie har förhållit sig till. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren informerar deltagarna i studien om deras uppgift och vilka villkor som råder (Vetenskapsrådet 2002). För att uppnå detta skickades ett mejl till samtliga intervjupersoner där de informeras om studiens syfte och motiv (se bilaga 1). Informationskravet innebär även att det ska framgå att forskningsmaterialet inte kommer att användas till något annat än till syfte av undersökningen (ibid.). Detta klargjordes under intervjutillfällena. *Samtyckeskravet* innebär att forskaren ska inhämta ett samtycke av de som deltar i undersökningen. Det ska framkomma att deltagandet är frivilligt och att personen har rätt att avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet 2002). Ett skriftligt uttalat samtycke inhämtades därför via mejlkontakt. Dessutom förklarades det muntligt vid intervjutillfällena att deltagandet byggde på frivillighet och att intervjupersonen kunde avbryta sin medverkan när som helst.

Studien har även tagit hänsyn till *konfidentialitetskravet*. Kravet innebär att forskaren ansvarar för att avidentifiera deltagarna och förvara deras personuppgifter med största möjliga konfidentialitet så att obehöriga inte får tillgång till dessa (Vetenskapsrådet 2002). Med

hänsyn till detta har mail- och telefonkontakter behandlats med stor försiktighet för att intervjupersonerna inte ska avslöjas. Vidare skedde en avidentifiering av transkriberingsarbetet, som därefter har förvarats mer stor säkerhet. I studien har det varit särskilt viktigt att inte röja vilka kommuner de medverkande verksamheterna tillhör, med hänsyn till de våldsutsatta kvinnornas säkerhet och integritet. Ett sätt att förhålla sig till detta har varit att när verksamheterna nämns i bakgrundskapitlet refereras det till en kommun som inte deltog i studien. *Nyttjandekravet* innebär att det insamlade materialet ska användas i rätt ändamål (ibid.). För att uppfylla detta krav har intervjumaterialet endast nyttjats i denna studie. Samtliga intervjupersoner har också fått förfrågan och tackat ja till att ta del av studien när den är genomförd och klar.

5.6 Metoddiskussion

För att studien ska uppnå en hög tillförlitlighet har jag utgått från följande fyra kriterier som har tagits fram inom den kvalitativa forskningen: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjlighet att styrka och konfirmera (Guba & Lincoln 1994 refererad i Bryman 2011). *Trovärdighet* innebär att det som studeras stämmer överens med de teoretiska idéerna. För att uppnå detta kriterium har det som efterfrågades hos intervjupersonerna varit i relation till undersökningens syfte och innehåll. Under processens gång justerades intervjuguiden för att stämma överens med undersökningens forskningsfrågor. Två intervjupersoner fick därmed kontaktas igen för att svara på kompletterande frågor. På så sätt har samtliga intervjupersoner fått möjlighet att besvara samma frågor, vilket innebär att det insamlade materialet kan anses som trovärdigt i relation till studiens syfte och innehåll. *Överförbarhet* innebär att resultatet kan generaliseras till andra situationer, grupper och miljöer (ibid.). En utmaning i undersökningen har varit att hitta intervjupersoner som ville medverka i studien. På grund av begränsat antal intervjupersoner kan det därmed vara svårt att generalisera resultatet till ett större sammanhang. Ett beredare urval hade förmodligen lett till en högre överförbarhet. Trots få deltagare i studien har materialet varit omfattande och kärnfullt, vilket har inneburit att det ändå har kunnat användas för att genomföra studien och få fram slutsatser.

Pålitlighet innebär att forskaren ska anta ett kritiskt synsätt i redogörelsen för forskningsprocessen och vid bedömning av undersökningens kvalitet (Guba & Lincoln 1994 refererad i Bryman 2011). Under processens gång har jag värderat en hög noggrannhet för att

studien ska betraktas som så pålitlig som möjlig. Ett exempel på detta är att transkriberingar från intervjuerna har granskats flera gånger. Utöver det har jag redovisat processens alla steg så att utomstående personer kan granska förfarandet på ett mer objektivt sätt. *Möjlighet att styrka och konfirmera* handlar om objektiviteten i forskningsprocessen. Trots att det inte går att uppnå en fullständig objektivitet i forskning som berör människor ska forskaren tillförsäkra att hen inte medvetet har låtit sina personliga värderingar styra utförandet och resultatet i undersökningen (ibid.). Under processens gång har jag reflekterat över min egen roll och hur det skulle kunna påverka förfarandet och studiens slutsatser. Jag har försökt anta ett kritiskt förhållningssätt till mig själv och försökt vara så objektiv och neutral som möjligt. Ett övervägande jag har fått göra för att öka studiens trovärdighet har varit att endast intervjua yrkesverksamma inom verksamheter som jag själv inte haft någon personlig koppling till. I och med detta uteslöts två verksamheter där jag har arbetat som volontär.

En begränsning som studien har fått förhålla sig till har varit den rådande situationen i samhället med spridning av Covid-19, som har lett till vissa komplikationer och anpassningar när det kommer till undersökningens utförande. På grund av smittorisk har samtliga intervjuer genomförts på distans via telefon och Zoom. Detta kan i sin tur ha kommit att påverka tillförlitligheten något eftersom den icke-verbala kommunikationen utelämnades, som kan vara viktigt för förtydligande av resonemang. Undersökningen har också haft styrkor. En styrka är att det finns en tidigare förförståelse när det kommer till våld i nära relationer, eftersom jag i arbetssammanhang har varit kontakt med både män och kvinnor som har utsätt och blivit utsatta för våld av en närstående. Detta har varit gynnsamt när det kommer till sökning av tidigare forskning samt att nå ut till informanter. Ett sätt att hantera denna förförståelse har varit att utesluta de verksamheter jag har varit aktiv inom, för att vidta ett så objektivt förhållningssätt som möjligt. En ytterligare styrka är att det finns ett brett omfång av forskning om våld i nära relationer, vilket har varit hjälpsamt men samtidigt inneburit svårigheter när det kommer till avgränsning av undersökningens forskningsproblem och innehåll.

6. Resultat och analys

I avsnittet kommer studiens frågeställningar att besvaras och presenteras utifrån tre övergripande teman: en skamlig och maktlös position, från offer till aktiv och avslutningsvis kvinnan som aktör. Resultatet kommer att redovisas och analyseras med hjälp av utdrag från intervjupersonernas berättelser.

6.1 En maktlös och skamlig position

Följande delavsnitt redogör för hur intervjupersonerna uppfattar kvinnornas offeridentitet och hur de inom sina verksamheter förhåller sig till detta. Intervjupersonerna beskriver kvinnornas utsatthet på liknande sätt. Vanliga reaktioner menar de är känslor av ångest, oro och maktlöshet. Intervjuperson 2 ger ett exempel i följande citat hur känslor av vanmakt kan identifieras hos kvinnorna:

Man är ju väldigt ledsen, och sen en oro för 'hur ska jag klara mig'. Och ett självförtroende som är helt i botten. Och liksom många gånger tror man att 'jag har ingen möjlighet att göra en förändring, jag kommer inte klara mig själv och det finns ingenting att göra liksom'.

(Intervjuperson 2)

Liknande utsaga kan utläsas hos Intervjuperson 1 som också beskriver känslor av maktlöshet hos kvinnorna. Intervjupersonen diskuterar hur maktlösheten hos kvinnorna kan vara kopplade till vårdnadstvister och andra ärenden i processen som kvinnorna inte kan påverka:

Sen tror jag också att när man kommer till oss så är det ofta i situation av vanmakt mer, alltså en väldigt svår känsla av att jag inte kan påverka hur det ska gå. Och det handlar ofta då om att det pågår kanske en vårdnadstvist, och alla vet att utfallet av det kan bli lite hur som helst eller det kanske inte blir som jag önskar. Alltså den vanmakten att vara utlämnad till någons annans beslut är ett vanligt problem också kan man säga.

(Intervjuperson 1)

Intervjuperson 1 och Intervjuperson 2 menar att kvinnorna känner en avsaknad av kontroll och makt över sin situation på olika sätt. Intervjuperson 2 berättar att kvinnorna ofta har lågt självförtroende och att det finns en hopplöshet kring hur de ska klara att ta sig ur våldet och

situationen de befinner sig i. Intervjuperson 1 menar att maktlösheten också kan vara kopplat till andra saker som pågår under processen. Känslor av maktlöshet är något som Hydén (2008) kunde identifiera hos kvinnorna som deltog i hennes studie. Även om kvinnorna avslutade sin relation fanns känslan av vanmakt kvar. Enligt Christies (2001) teori om det ideala offret bör individen vara tillräckligt stark, det vill säga ha tillräckligt med makt för att i efterhand kunna påverka sin situation. Om individen känner sig för maktlös kan detta påverka hur personen hanterar situationen och hur omgivningen också svarar på den. I de fall som Intervjuperson 1 och Intervjuperson 2 pratar om kan kvinnorna i och med maktlösheten känna sig ännu mer utsatta i sin situation.

Skam och skuld är termer som samtliga intervjupersoner nämner under intervjutillfällena. Intervjuperson 3 berättar att skammen många gånger beror på att kvinnorna beskyller sig själva för att ha låtit våldet ske. Intervjuperson 2 pratar om att skammen i sin tur kan leda till att kvinnorna inte berättar eller anmäler händelsen. I följande exempel berättar intervjupersonen att kvinnorna ibland kan låta bli att kontakta polisen för att omgivningen inte ska få reda på våldet:

Det finns ju dom som drar sig från att ringa till polisen om någonting händer. Det är också den här skammen, och det sociala. Man vill inte att folk runt omkring ska veta att man befinner sig i den här situationen. Man vill inte ringa polisen för att då kommer hela grannskapet förstå att här händer någonting, och då skäms man för det.

(Intervjuperson 2)

Att kvinnor som upplever partnervåld inte berättar eller kontaktar polis på grund av skamkänslor visades också i Towns & Adams studie (2015). Den upplevda skammen som intervjupersonerna pratar om kan kopplas till Goffmans stigmatologi (2011). Att vara utsatt för våld av en partner blir ett stigma eftersom det finns sociala föreställningar och egenskaper som dessa personer tillskrivs. Agevall (2012) nämner till exempel i sin avhandling att kvinnor som utsätts för våld av sin partner ses som svaga och hjälplösa. Kvinnornas upplevda skamkänslor som intervjupersonerna pratar om kan därmed tänkas grunda sig i dessa sociala föreställningar. Att vara våldsutsatt av sin partner är ingen situation någon vill vara i, och olika antaganden om kvinnan innebär därför att hon hamnar i en skamlig position (ibid.).

Goffman (2011) menar att om individen själv medger att det finns ett stigma tenderar den stigmatiserade personen att anstränga sig för att det inte ska bli synligt och märkbart för andra människor. Intervjuperson 2 förklarar att skammen hos kvinnorna leder till att de undviker tilldragen uppmärksamhet, vilket är det som Goffman (2011) benämner som skylning. Även de andra intervjupersonerna nämner att kvinnorna många gånger inte anmäler eller söker hjälp och stöd. Enligt Christie (2001) förväntas det att offer ska söka hjälp och stöd efter att de har drabbats av brott. Att kvinnor undanhåller det våld de har blivit utsatta för kan därför påverka deras möjligheter att få hjälp eller sympati från omgivningen. De är således inga ideala offer förens de vågar hävda sin utsatthet, menar Christie (2001). När det kommer till de yrkesverksammas förhållningssätt och syn på detta visar samtliga intervjupersoner en förståelse och medvetenhet kring våldsstigmat och dess effekter.

Vid intervjuerna resonades det olika kring kvinnors offeridentitet. Det framkommer av intervjupersonerna att kvinnornas förhållningssätt till offerrollen skiljer sig, och de uppger både för- och nackdelar med att uppfatta sig som ett offer. Att se sig som ett offer beskriver både Intervjuperson 1 och Intervjuperson 4 som en obehaglig roll att identifiera sig med. Intervjuperson 4 berättar vidare att det inte alltid är självklart att kvinnorna betraktar sig själva som offer, eftersom de många gånger har skuld känslor kring våldshandlingarna. Det kan enligt intervjupersonen innebära att kvinnorna även ser sig som förövare:

Det är inte ovanligt att man är både och (offer och förövare), att man tar på sig även skulden för sitt beteende. Att man lägger det till 'amen det var ju ändå jag som gjorde det, det var jag som drog igång den här diskussionen och det var jag som satte för höga krav' och då i det läget är man oftast inte offer utan då är man ju lite som en förövare.

(Intervjuperson 4)

Utifrån citatet kan det tolkas som att våldet sätter igång väldigt komplexa processer för kvinnorna. Intervjuperson 4 beskriver en ambivalens till att kvinnorna kan identifiera sig som oskyldiga offer. På liknande sätt diskuterar Intervjuperson 3 om att kvinnorna ofta har tvivel om att skulden ligger hos förövaren, eftersom det finns mycket självanklagelser kring våldets uppkomst:

Om man identifierar sig som utsatt så är ju fördelen att man tar bort att 'det är mitt fel', och det försöker vi ju jättemycket med. Att ta bort det, att det inte alls har med det att göra. För många kvinnor kan ju offer vara 'amen jag sa ju så här, och det är därför han gjorde så' eller 'jag gjorde ju så här, det är ju

klart att han slår på mig'. Och där vänder ju vi konstant hela tiden till att det är du som är utsatt, det är inte du som utsätter.

(Intervjuperson 3)

Intervjuperson 3 nämner i ovanstående citat hur de inom verksamheten arbetar för att komma ifrån skuldbeläggandet, och att skilja på offer och förövare i den bemärkelsen. I intervjupersonens verksamhet arbetar de för att eliminera kvinnornas skuldbeläggande genom att tydliggöra att det är kvinnan som är utsatt, och inte den som utsätter. Christie (2001) pratar om ett idealt offer och en ideal gärningsman, och att de ofta är i motsatser till varandra. På sätt och vis kan den våldsutsatta kvinnan och den våldsamma mannen enligt Christies teori (2001) tolkas som kontraster till varandra. Kvinnan ses som liten och svag, och mannen som stor och stark. Om offret känner skuld till våldet kan hon å andra sidan inte betraktas som en motpol till förövaren. Christie (2001) menar att det ideala offret ska vara tillräckligt starkt för att hävda sin offerroll. Enligt Intervjuperson 4 och Intervjuperson 3 är det svårt eftersom många kvinnor klandrar sig själva för våldet.

Intervjuperson 1 skiljer sitt svar från de övriga då hon nämner att ett identifierande i offerrollen kan vara av betydelse för hur kvinnorna kommer att bemötas av andra. Beroende på hur väl kvinnorna betraktas som offer av sig själva eller av omgivningen kan möjligheten att få stöd och hjälp se olika ut, menar intervjupersonen. Detta tydliggörs i följande citatet:

Möjligen är det så att vi som möter personer som är våldsutsatta har någon föreställning om att de är offer, och vi har då kanske lite lättare att erbjuda hjälp om det är ett offer [...]. Är man en person som inte ser sig som offer, utan man går in på soc och är väldigt krävande och arg och bestämt, så är det inte säkert att man får samma hjälp direkt som om man kommer och är ett 'typiskt' offer.

(Intervjuperson 1)

Vidare hänvisar Intervjuperson 1 till Christies teori (2001) om det ideala offret och menar att offeridentiteten har betydelse i arbetet med våldsutsatta kvinnor. Intervjupersonen beskriver i citatet hur typiska offer kan ha lättare att få hjälp direkt. Christie (2001) menar att det måste finnas en balans mellan att vara tillräckligt stark och tillräckligt svag för att hävda sin offerstatus. Om kvinnan genom ilska kräver hjälp och stöd, som Intervjuperson 1 ger exempel på, kan hon anses ha en för stark och överdriven offerstatus. Det ideala offret som Christie (2001) talar om bör i stället vara tacksam för den hjälp som erbjuds. Utifrån ovanstående citat kan ett identifierande i offeridentiteten tolkas som positivt till en viss grad. Om kvinnan

däremot uppvisar en överdriven utsatthet och otacksamhet kan det vara till hennes nackdel.

Samtliga intervjupersoner beskriver kvinnornas utsatthet i termer som maktlöshet, skam och skuld. Intervjupersonerna menar att en del kvinnor kan identifiera sig som ett offer och andra inte. Att inte kunna se sig själv som offer kan bero på att kvinnorna känner skam och skuld kring våldsutövandet. Det problematiska med offerrollen menar intervjupersonerna är att man känner sig hjälplös och det kan vara svårt att komma vidare i förändringsprocessen. Vidare menar de att det kan vara en fördel att betrakta sig som ett offer för att förstå att man är utsatt och befrias från skuldbeläggande av sig själv. Ser man sig som ett offer kan kvinnorna också lättare få hjälp och ta sig vidare i förändringsarbetet.

6.2 Från offer till aktiv

I denna del analyseras de yrkesverksammas förhållningssätt till våld utsatta kvinnors aktiva inslag och motstånd i förändringsarbetet. Intervjupersonerna är alla eniga om att kvinnorna behöver komma ifrån sin offerroll för att kunna förändra sin situation. Intervjuperson 1 ger ett exempel på detta:

Det handlar väldigt mycket om att hjälpa kvinnan att hitta sin egen kraft på något sätt. Det är det arbetet handlar om. Och i det jobbet, det första vi gör är ju att lämna offerrollen.

(Intervjuperson 1)

Intervjuperson 1 berättar hur de inom verksamheten arbetar för att kvinnorna ska hitta sin egen styrka. Detta görs genom att de i arbetet försöker komma ifrån kvinnornas uppfattning av att vara ett offer. På liknande sätt resonerade Intervjuperson 2:

Vi jobbar väldigt mycket med de stärkande samtalen och försöka få personen att se på sig själv på annat vis, att bryta loss från den här förövarens verklighetsbild eller det som förövaren har projicerat på en. Att ja, komma loss från det här att vara ett offer för att komma vidare.

(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 1 menar liksom Intervjuperson 2 att det är viktigt att hjälpa kvinnorna att se sin egen styrka. För att göra det menar de båda att kvinnans bild av att vara ett offer måste brytas. Roche och Wood (2005) nämnde i sin studie att föreställningar om kvinnor som passiva ofta bidrar till en förvrängd självbild hos de själva, vilket i sin tur försvårar förändringsprocessen. Med professionell hjälp kan kvinnorna omarbete sin negativa självbild och konstruera nya

identiteter. En ny självbild kan därmed skapas där kvinnorna ser sig själva som motståndskraftiga snarare än passiva.

Inom den relationella förståelsen kan kvinnan tänkas gå från att vara ett offer för mannens våldsutövande, då hon kan besluta sig för att vara kvar i relationen eller lämna den (Hydén 2008). Kvinnan kan därmed vidta en form av maktposition trots att det rör sig om en ojämn maktrelation. Flera av intervjupersonerna berättar om hur kvinnorna går från en offerposition till att bli aktiva i processen. Intervjuperson 4 förklarar exempelvis att när kvinnorna har insett vad de blivit utsatta för kommer ofta känslor av ilska. I detta stadie övergår kvinnan från att vara ett offer till att i stället finna en stabilitet och kunna bygga upp sig själv, menar intervjupersonen. Det förklaras på följande sätt:

När man väl har bearbetat och tagit sig igenom vissa processer så kommer ju ilskan för vad man har blivit utsatt för. Och då går man ju över från offerrollen till stabiliteten av att bygga upp sig själv igen.

(Intervjuperson 4)

Vidare diskuterar samtliga intervjupersoner hur våldutsatta kvinnor kan utveckla olika sätt att göra motstånd. Intervjuperson 1 beskriver i följande citat hur motståndet inte behöver vara fysiskt utan att det finns andra sätt att visa motstånd på:

Ja alltså man kanske inte vågar visa motståndet direkt mot den som gör en illa, men man kan ju göra det i andra sammanhang. Det kan ju vara liksom personliga sätt som att prata med någon. Berätta hur man har det kan ju vara en form av motstånd. Att söka hjälp är en annan form av motstånd. Det kan ju finnas många sätt att visa motstånd.

(Intervjuperson 1)

Ett annat sätt för kvinnorna att visa motstånd menar intervjupersonerna är att förhålla sig passiva till våldet. Intervjuperson 1 berättar att kvinnans passiva förhållningssätt till mannens våldsutövande kan vara en överlevnadsstrategi. Hon förklarar vidare att det kan vara ett aktivt val att vara passiv, och detta val innebär att kvinnan inte längre är ett offer. Intervjuperson 2 berättar i följande citat om ett annat sätt att visa motstånd:

De är ju aktiva i sitt motstånd på olika vis, tänker jag. Det finns ju de som vet när de är en period som är mer våldsamt eller vet en situation som kommer att utlösa våld och kanske då försöker vara proaktiva och driva fram våldet för att någonstans ha lite kontroll. Man vet att resultatet kommer att bli att man blir misshandlad eller vad man nu blir, och då kan man lika bra få det att hända nu så att man har lite kontroll i att bli våldsutsatt.

(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 2 beskriver i ovanstående citat att ett proaktivt förhållningssätt kan uppfattas som ett sätt för kvinnorna att visa motstånd. Den våldsutsatta kvinnan driver fram våldet för att kunna få kontroll över situationen eftersom hon vet att våldet kommer att ske. Detta innebär att kvinnan trots en hjälplös position ändå får någon form av makt och kontroll över läget. Det kan liknas med Hydéns (2008) studie där hon kunde identifiera motstånd i kvinnornas berättelser trots att de upplevde sig själva som maktlösa. Hydén (2008) menar att även fast mannen är den som har övertag i våldsutövandet kan kvinnans motstånd aldrig utplånas helt och hållet. Kvinnorna är alltid motståndskraftiga eftersom de inte accepterar eller tillåter att bli utsatta för våld i relationen (ibid.). På samma sätt menar Intervjuperson 3 att kvinnorna alltid är aktiva på något sätt. Ett exempel på motstånd kan vara att kvinnorna försöker mildra situationen så mycket som det går. Hon beskriver det närmare i följande citat:

Nästan alla kvinnor skulle jag vilja säga har ju gjort motstånd på ett eller annat vis, och där är de ju väldigt aktiva. De är ju ofta väldigt aktiva i att om det är ett motstånd som innebär också att det tar väldigt mycket energi, så är det konstant att man då funderar 'hur ska jag nu göra för att mildra situationen så mycket som möjligt'. Och det är ju en form av motstånd. Jag skulle nog inte vilja säga att någon av kvinnorna jag möter är passiva, tänker jag.

(Intervjuperson 3)

Både Intervjuperson 1, Intervjuperson 2 och Intervjuperson 3 menar att det finns olika sätt att visa motstånd. Även ett passivt förhållningssätt till våldet eller våldsrelationen är ett sätt aktivt sätt för kvinnorna att visa motstånd. Intervjuperson 4 skiljer sig något från de andra intervjupersonerna då hon pratar om motstånd i form av fysiskt självförsvar. I de fall mannen förgriper sig på kvinnan gör hon så mycket motstånd som möjligt i det läget, menar Intervjuperson 4. Hon betonar dock liksom övriga intervjupersoner att kvinnors motstånd är individuellt och därför kan se olika ut. Vidare berättar Intervjuperson 4 att anledningen till att kvinnor förhåller sig passiva i våldsrelationer kan vara för att barnen är närvarande. Kvinnan försöker då tona ner diskussionen för att våldet inte ska påverka barnen.

När det kommer till hur intervjupersonerna förhåller sig till kvinnornas motstånd berättar Intervjuperson 3 att de inom verksamheten arbetar för att kvinnorna ska se sitt eget motstånd till våldet och våldsrelationen. Hon förklarar det närmare i följande citat:

Ofta ser de ju inte sitt motstånd som motstånd. [...] Att man inte själv kan se det som motstånd, men där vi ofta får tala om att 'det där var jättebra gjort, att du inte säger emot när han gör så är ju ditt sätt att göra motstånd, och då blir det ofta så där 'aha, så har jag aldrig sett på det, så har jag aldrig tänkt på det. Och så kan man se sin styrka i istället för att bara se det som att jag har blivit utsatt, men jag har faktiskt försökt påverka det.

(Intervjuperson 3)

Intervjuperson 3 berättar att hon i mötet med kvinnan fokuserar på att framhäva hennes aktiva del i situationen. Intervjupersonen berättar att när de upplyser kvinnorna om sitt motstånd kan de efteråt också börja se det själva. Denna strategi kan liknas med de processer som Roche och Wood (2005) har tagit fram där socialarbetare tillsammans med den våldsutsatta kvinnan identifierar motstånd i deras berättelser. Detta gjordes utifrån tre processer: seeking resistance (att identifiera motstånd hos kvinnan utifrån berättelserna), anchoring resistance (att förankra motståndet och se den potentiella förändringen) och elaborating new stories (utveckla nya berättelser om motståndet, och därmed skapa nya identiteter). Genom att gå igenom dessa processer kan kvinnans negativa självbild rekonstrueras. Utifrån det ovanstående citatet av Intervjuperson 3 kan de inom verksamheten tänkas använda liknande strategier som Roche och Wood (2005) framhåller i sin studie. Intervjupersonen identifierar motståndet i mötet med kvinnan och betonar detta för att kvinnan ska få en annan bild av sig själv.

Utifrån intervjupersonernas utsagor kan kvinnornas aktiva inslag variera både i form och beroende på situation. Motstånd kan utifrån intervjupersonernas berättelser tolkas som ett mångtydigt begrepp. Dels kan motstånd ses som fysiskt i form av självförsvar, dels som mentalt i form av kvinnan vidtar ett passivt förhållningssätt. Det mentala motståndet kan till exempel vara att kvinnan framkallar våldet för att få kontroll över det, eller att hon försöker mildra våldssituationen genom att agera passivt. Motståndet kan också ta sig uttryck genom att kvinnorna pratar om våldet och vänder sig till andra för stöd och hjälp. Intervjupersonerna beskriver såldes kvinnornas aktiva handlingar på olika sätt. Genom att identifiera och framhäva kvinnors motstånd arbetar de inom verksamheterna för att kvinnorna även ska uppfatta sig själva som aktiva och motståndskraftiga.

6.3 Kvinnan som aktör

Inom begreppet empowerment kan självbestämmande, delaktighet och inflytande innefattas. Följande del redogör för hur intervjupersonerna i deras verksamheter förhåller sig till detta i arbetet. Intervjuperson 4 beskriver det som ett samspel mellan socialarbetaren och individen, där de måste komma överens om en behandling som passar kvinnan. Hon förklarar det på följande sätt:

Det är ett gemensamt samtal som bygger på den som söker sig hit får den hjälp eller behandlingsmetod som passar bra för den. Och där är ju en delaktighet. Skulle individen i fråga säga 'nej jag vill inte ha den här typen av insats eller hjälp på det här sättet', då får man ju bryta upp och så får man se om det finns någon annan som kan möta individen. För det här är ju ett samspel mellan två parter när man jobbar i behandling.

(Intervjuperson 4)

Intervjuperson 4 betonar att arbetet ska kännas bra för båda parter och att det bygger på delaktighet. Enligt Payne (2015) är delaktighet i beslutsfattande en av de huvudsakliga aspekterna när det kommer till tillämpning av empowerment i socialt arbete. Delaktighet kan enligt Payne (2015) innebära att individen väljer vilket stöd eller insats som personen vill ha, eller om hen vill avstå från det helt. Intervjuperson 4 berättar i det ovanstående citatet att om kvinnan inte vill ha en viss typ av stödinsats får socialarbetaren i stället försöka möta henne på något annat sätt. Det är alltså kvinnan som själv bestämmer över sin situation och det stöd hon vill ta emot. Intervjuperson 3 förklarar på ett liknande sätt att det är kvinnan som bestämmer över sin situation och sina val:

Nästan alla samtal som jag har så vänder jag det tillbaka till att 'hur vill du ha det?'. Att man lägger tillbaka bollen hela tiden. Det är inte jag som sitter på svaren, det är du. Jag finns där på vägen för att bolla och lotsa vidare och så, men det är inte jag som gör det. Det är jätteviktigt. Och att stärka kvinnorna att klara sig på egen hand, för det har man ofta inte gjort på ganska länge när man kommer till oss.

(Intervjuperson 3)

Intervjuperson 3 berättar att de inom verksamheten arbetar för att kvinnorna ska kunna göra egna val och betonar vikten av att stärka kvinnorna att klara sig själva. I Bridget Busch och Valentines studie (2000) tog de fram strategier för hur kvinnors egenmakt kan stärkas i arbetet. En av dessa strategier var att öka kvinnors tro på sin egen förmåga att styra över sitt liv, vilket är det som Intervjuperson 3 också pratar om. Intervjuperson 1 förklarar likt

Intervjuperson 3 att det är viktigt att kvinnorna ser att de själva har ett handlingsutrymme och möjlighet att faktiskt påverka sin situation:

Jag tror att en utav de första sakerna man måste göra, det är att hitta så att hon känner att hon har någon form av eget handlingsutrymme. Ett val, någonstans. Även om det inte upplevs så från hennes sida från början så gäller det att hitta de små detaljerna där hon faktiskt har handlingsutrymme. [...] och det är ju oerhört viktigt att personen känner att det är så, att jag har handlingsutrymme. Något litet ställningstagande som är mitt.

(Intervjuperson 1)

På samma sätt menar Intervjuperson 2 att de inom verksamheten arbetar för att kvinnorna själva ska komma till insikt med vad de vill göra. Hon betonar att de i arbetet hjälper kvinnan på vägen till förändringen, men att det är hon som är aktören i processen:

Vi jobbar ju utifrån att det hela tiden är individen själv som endast ska ta steget, och också lite själv komma till insikt. Vi försöker ju vägleda och kanske ge lite råd, att 'det finns det här och det här möjligheterna', men att kvinnan själv ska komma fram till vilka förändringar hon vill göra och vilka förändringar hon kan göra, så hjälper vi henne i hur ska hon göra förändringen. Så vi erbjuder ju liksom stöd och vi erbjuder medföljning om man känner att 'okej jag vill polisanmäla detta, men jag vågar inte göra det själv'. Då följer vi med dit, men ändå att man försöker själv. Vi vill ju att besluten ska komma till kvinnan. Det är ju hon som är aktören, tänker jag. Vi är ju bara där för att stötta och ge lite redskap och råd på vägen.

(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 2 menar att de inom verksamheten finns där för att ge stöd och råd men att det är kvinnorna som huvudsakligen styr förändringsarbetet. Intervjupersonen arbetar i en av de ideella verksamheterna. På liknande sätt resonerar Intervjuperson 3, som arbetar i den kommunala verksamheten, Kriscentrum. Detta innebär att de har ett gemensamt arbetssätt inom båda verksamheterna. Intervjuperson 3 berättar precis som Intervjuperson 2 att det är viktigt att kvinnorna själva tar ansvar över sin situation:

Vi jobbar ju jättemycket med hjälp till självhjälp, så att säga. Det gör vi hela tiden. Det är ju hela tiden 'vi kan följa med sig till banken, men det är du själv som tar kontakten'. Vi kan vara med dig som ett stöd på vägen, men det är inte vi som ska göra det. Du har ju fortfarande ansvar för ditt eget liv och din egen situation.

(Intervjuperson 3)

Intervjuperson 3 beskriver det som hjälp till självhjälp, och menar att de inom hennes verksamhet finns där och stöttar men att förändringsarbetet huvudsakligen ligger hos

kvinnorna. Enligt Payne (2015) kan inte socialarbetare ge makt åt en annan utan endast tillhandahålla redskapen för att klienten ska nå dit själv. Han menar att i det sociala arbetet har socialarbetarna ansvar för att ge de förutsättningar som kan leda till att individen får mer inflytande och makt. Makten kan endast nås av kvinnorna, men socialarbetarna kan underlätta processen (ibid.). Intervjuperson 1 menar att det inte fungerar om verksamheten helt och hållet tar hand om andra människor. Kvinnorna måste hitta förmågan att klara sig på egen hand. Hon förklarar det närmare i följande citat:

Det är det arbetet går ut på hela tiden kan jag säga, att hjälpa henne att hitta ett handlingsutrymme och göra bra val. Absolut. För det håller inte om vi tar hand om människor för mycket och gör saker, då funkar det inte. Det funkar i ett litet tag men om man inte hittar förmågan att ta hand om sig själv så har man inte lyckats.

(Intervjuperson 1)

En annan viktig strategi som Bridget Busch och Valentine (2000) pratar om är personligt ansvar, som innebär att socialarbetarna låter kvinnan vara aktiv och ta ansvar i att försöka ändra sin situation. Detta är vad Intervjuperson 1, liksom Intervjuperson 2 och Intervjuperson 3, förklarar att mycket av arbetet går ut på. Intervjuperson 2 menar att när de inom verksamheten låter kvinnorna ta eget ansvar leder det ofta till en insikt hos kvinnorna att de egentligen klarar mycket på egen hand. I följande citat tydliggörs detta:

Där känner man ju lite att 'oj, men jag klarade ju det här, jag kunde ju ta ansvar' och man känner att det funkar ju, det stärker ju också den här egenmakten och den här självkänslan. Ja liksom att man tar steg mot förändringen.

(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 2 berättar avslutningsvis om betydelsen av empowerment i arbetet. Inom verksamheten arbetar de för att kvinnorna ska få tillbaka känslan av att vara viktig. Intervjupersonen förklarar att mycket av detta handlar om de stärkande samtalen:

Det är ju egentligen det som är det allra viktigaste (empowerment). Och det är ju det vi framförallt jobbar med, att man ska få tillbaka egenmakten, att man ska få tillbaka känslan att man är viktig och värdefull, och att man är kapabel och att man klarar saker själv. Sen är det jätteviktigt att man jobbar med de här stärkande samtalen och ja, trycka på alla punkter. Det kan ju vara minsta lilla som man kan lyfta i att 'ja men här har du ju gjort jättebra, se hur stark du har varit här, tänk vad du har klarat'.

(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 2 menar att arbetet handlar mycket om att kvinnan ska få tillbaka tron på att hon klarar sig på egen hand. Det stärkande arbetet kan således ses som en strategi för att kvinnan så småningom ska hitta sin styrka och egenmakt. Att stärka kvinnorna är även något som Intervjuperson 3 betonar som viktigt i arbetet. Intervjuperson 1 och Intervjuperson 4 lägger i stället mer tonvikt vid delaktighet och ansvarstagande när det kommer till att främja egenmakt och empowerment hos kvinnorna. Det framkommer därmed en skillnad om vad som anses vara viktigt inom verksamheterna som kan liknas med Helmerssons (2017) studie. De kommunala verksamheternas arbete visade sig handla mycket om behandling och var mer relationsfokuserat, medan ideella verksamheternas arbete fokuserade på att stärka och identifiera kvinnornas egen kraft. Likheter med Helmerssons studie (2017) kan således utmärkas i intervjupersonernas utsagor.

Avslutningsvis finns det inom de olika verksamheterna ett liknande arbetssätt. Detta arbete handlar om att ge kvinnor makt för att kunna ta steg som förändrar deras livssituation. Intervjupersonerna menar att de inom verksamheten finns där för att stödja och underlätta processen, men det är kvinnan som styr sitt eget förändringsarbete. Intervjupersonerna betraktar kvinnan som en central aktör i arbetet, och ser deras stöd endast som ett redskap för att hon ska nå en förändring. Enligt intervjupersonerna ökar kvinnans självförtroende och förmåga att klara sig på egen hand då hon blir mer aktiv i arbetet.

7. Avslutande diskussion

Undersökningens resultat visar hur yrkesverksamma inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer ser på våldsutsatta kvinnors aktörskap och hur de inom deras verksamhet förhåller sig till detta. När det kommer till intervjupersonernas beskrivningar av kvinnor i relation till en offeridentitet kan det dras flera slutsatser utifrån intervjupersonernas berättelser. Ett identifierande i offerrollen hos kvinnorna är inte självklart för någon av de yrkesverksamma i verksamheterna. Att kvinnorna inte ser sig som offer kan många gånger bero på att de kan känna sig skyldiga till våldsutövandet. Intervjupersonernas arbete handlar därför mycket om att försöka minska känslor av skuld och skam hos kvinnorna. Genom stärkande samtal försöker de inom verksamheterna betona kvinnornas ansvarsfria del i våldet, och i stället framhäva deras aktiva och handlingskraftiga inslag för att försöka hindra skuldbeläggandet av sig själva. Detta görs i likhet med de strategier som framförts i tidigare studier, där ett identifierande av kvinnors motstånd sker tillsammans med socialarbetare för att kunna rekonstruera kvinnors negativa självbilder (Roche & Wood 2005).

I resultatet framgår det att de i verksamheterna förhåller sig till ett empowerment-influerat arbete där hjälp till självhjälp verkar vara ett viktigt moment. Kvinnors delaktighet, ansvarstagande och styrka är tre slagord som kan summeras av verksamheternas berättelser. Utifrån uttagarna kunde skillnader utläsas mellan verksamhetstyperna. De intervjupersoner som representerade den kommunala verksamheten, Kriscentrum, ansåg att kvinnors självständighet och ansvarstagande var mycket viktigt. De inom ideella organisationerna, kvinno- och brottsofferjourerna, betonade snarare vikten av att stärka och lyfta kvinnorna i arbetet. Detta kan ses i relation till Helmerssons studie (2017) där de olika vetenskapliga förståelserna kan ha bidragit till sättet verksamheterna arbetar på. Den relationella förståelsen kan vara dominerande hos Kriscentrum, medan kvinno- och brottsofferjourer snarare kan ha utgått från den strukturella förståelsen av våldet. Oavsett vilken vetenskaplig position som verksamheterna kan ha inspirerats av så har samtliga en strävan om att kvinnorna ska hitta egen styrka och kraft för att förändra sin situation. Undersökningen visar sammanfattningsvis att kvinnors aktörskap är av betydelse när det kommer till yrkesverksammas arbete med våld i nära relationer inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer. Kvinnors aktörskap kan ses utifrån flera aspekter: dels genom olika sätt att visa motstånd, dels genom ansvarstagande, inflytande och delaktighet i stödarbetet.

Under genomförandet av denna studie har det upptäckts svårigheter med att prata och reflektera över kvinnor som offer, både hos mig själv och hos intervjupersonerna. Trots att det kan vara ett obekvämt samtalsämne har det dock varit nödvändigt för att förstå hur de inom verksamheterna förhåller sig till kvinnors offerkonstruktion i arbetet, och hur synen på våldsutsatta kvinnor som passiva och hjälplösa därmed kan utmanas. I studien har de teoretiska utgångspunkterna fungerat som ett hjälpmedel för att komma fram till undersökningens slutsatser, trots att de alla inte huvudsakligen har riktats till de yrkesverksammas arbete. Att analysera deras förhållningssätt i relation till kvinnan som aktiv kan tänkas vara svårt att göra med hjälp av en stigma- och offerteori. Både Goffmans (2011) och Christies (2001) teorier har dock varit viktiga för att förklara våldsutsatta kvinnors utsatthet. Detta har i sin tur betydelse för de yrkesverksammas förhållningssätt när det kommer till bemötande och stödåtgärder i arbetet. Empowerment-teorin kan ses som en kompletterande teori som knyter ihop det som Goffman (2011) och Christie (2001) kan tänkas mena, och skapar mening i det professionella arbetet. Utifrån intervjupersonernas berättelser kan kvinnans förändringsprocess tolkas som att hon utvecklas från att befinna sig i en hjälplös offerposition till att komma att bli en aktiv och motståndskraftig aktör.

Denna studie har lett till en ökad kunskap kring arbetet inom Kriscentrum samt kvinno- och brottsofferjourer, samt medfört en större förståelse kring våldet och dess konsekvenser för drabbade kvinnor. Studien är viktig för att kunna ifrågasätta föreställningar om kvinnor som utsätts för våld i nära relationer. På det sättet kan nya bilder av våldsutsatta kvinnor skapas – där de blir accepterade som offer men inte definierade utifrån det. De yrkesverksammas syn på kvinnors aktörskap kan tänkas skilja sig från samhällets bild av kvinnor som utsätts för partnervåld. Kanske inte minst våldsutsatta kvinnors syn på sig själva. Studien har utgått från yrkesverksammas syn på våldsutsatta kvinnors aktörskap. Kvinnornas egna förhållningssätt till detta har däremot inte kunnat studeras. En uppföljande studie hade därmed kunnat handla om hur våldsutsatta kvinnor ser på sig själva som aktiva eller passiva i våldssituationen. Hur förhåller sig kvinnorna till rollen som aktör i förändringsprocessen? Kvinnornas egna berättelser kan ses som ett mycket viktigt underlag inför det professionella arbetet. Utöver detta hade arbetet inom kvinnohjälsorganisationer kunnat undersökas vidare, genom att exempelvis följa personalens rutiner och arbetssätt för att få en mer omfattande bild av hur de i praktiken förhåller sig till kvinnors aktörskap.

Avslutningsvis kan mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer tänkas vara ett kunskapsfält som behöver nås ut till fler i samhället. Det är ett problem som inte är på väg att elimineras på långa vägar. Detta märks framförallt under den rådande pandemin covid-19, där uppmaningar om att stanna hemma också ökar risken för våld i nära relationer. Det är av betydelse att känna till våldets reaktioner och effekter hos våldsutsatta kvinnor, samt omgivningens respons på det. Stödverksamheter har ett särskilt ansvar när det kommer till kunskap om våldet och dess komplexitet. Denna studie hoppas jag kan bidra till en större förståelse av våldsutsatta kvinnor som aktiva aktörer, med kapacitet att själva nå den förändring de vill åt - med eller utan hjälp av andra.

Referenslista

- Agevall, Charlotte (2012). *Våldet och kärleken: våldsutsatta kvinnors begripliggörande av sina erfarenheter*. Diss. Lund: Lunds universitet
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015) *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter. Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Andersson, Berit, & Lundberg, Magnus (2001) *Kvinnomisshandel som kunskapsfält - att definiera, förklara och hantera ett socialt problem*. I: Åkerström, Malin. och Sahlin, Ingrid. (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Askheim, Ole Petter (2007). *Empowerment – olika infallsvinklar*. I: Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt (red.) (2007). *Empowerment i teori och praktik*. 1. uppl. Malmö: Gleerup
- Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt (2007). *Empowerment – ett modeord?* I: Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt (red.) (2007). *Empowerment i teori och praktik*. 1. uppl. Malmö: Gleerup
- Berglund, Anna & Witkowski, Åsa (2019). *Vårdens ansvar*. I: Heimer, Gun M. (red.). *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Fjärde upplagan Lund: Studentlitteratur
- Bridget Busch, Noël & Valentine, Deborah (2000). *Empowerment Practice: A Focus on Battered Women*. *Affilia*, vol. 15, ss. 82–95.
- Brottsoffermyndigheten (2020). *Finns det någon att prata med?*
[<https://www.brottsoffermyndigheten.se/utsatt-for-brott/finns-det-nagon-att-prata-med>]
Hämtad: 2020-05-06
- Brottsoffermyndigheten (2019). *Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor (1993)* [<https://www.brottsoffermyndigheten.se/default.aspx?id=1608>] Hämtad: 2020-04-22
- Brottsförebyggande rådet (2014). *Brott i nära relationer – En nationell kartläggning*. Rapport 2014:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2 Malmö: Liber.
- Christie, Nils (2001). *Det idealiska offret*. I: Åkerström, M. och Sahlin, I. (Red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Davis, Liane V. & Srinivasan, Meera (1995). *Listening to the Voices of Battered Women: What Helps Them Escape Violence*. *Affilia*, vol. 10, ss. 49–69.

Enander, Viveka & Nilsson, Mary (2019). Socialtjänstens ansvar. I: Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Goffman, Erving (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedt

Göteborgs stad (2016). Kriscentrum för kvinnor.
[<http://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/kriscentrum-for-kvinnor>] Hämtad: 2020-05-04

Helmersson, Sara (2017). *Mellan systemskap och behandling: omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor*. Diss. Lund: Lunds universitet

Hydén, Margareta (2019). Att bli brottsoffer är inte någon enkel sak. I: Heber, Anita & Roxell, Lena (red.) *Att odla kriminologi: perspektiv på brott & utsatthet: festskrift till Eva Tiby*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Hydén, Margareta (2012). Våld i nära relation - att lyssna till berättelser om responser på våldet. I: Heber, Anita, Tiby, Eva & Wikman, Sofia (red.) *Viktimologisk forskning: [brottsoffer i teori och metod]*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Hydén, Margareta (2008). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet mellan det omöjliga och det möjliga*. Enskede: TPB

Johnson, Michael P. (2006). Conflict and Control. Gender Symmetry and Asymmetry i Domestic Violence. *Violence against Women*. Vol. 12, nr. 11, s. 1003–1018.

Johnson, Michael P. & Ferraro, Kathleen J. (2000) Research on Domestic Violence in the 1990s: Making Distinctions. *Journal of Marriage and Family*. Vol. 62, nr. 4, s. 948-959

Johnsson-Latham, Gerd (2019). Mäns våld mot kvinnor i ett globalt perspektiv. I Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Kunosson, Chrystal (2019) Ideella organisationer. I: Heimer, Gun M. (red.). *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Fjärde upplagan Lund: Studentlitteratur

Lundgren, Eva (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

Lundgren, Eva (red) (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten

Mattsson, Tina (2013) Motstånd och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 20(3–4):150–167.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Kvinnojourernas verksamhet [https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/kommunernas-kvinnofridsarbete/kvinnojourernas-verksamhet/] Hämtad: 2020-04-23

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Våldets uttryck och mekanismer [https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/] Hämtad: 2020-04-20

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Mäns våld mot kvinnor - ett globalt perspektiv. [https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/mans-vald-mot-kvinnor---ett-globalt-perspektiv/] Hämtad: 2020-04-15

Nordberg, Gudrun (2019) Mäns våld mot kvinnor. I: Heimer, Gun M. (red.) (2019). *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Fjärde upplagan Lund: Studentlitteratur

Payne, Malcolm (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Socialstyrelsen (2019) Definition av våld och utsatthet i nära relationer. [https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/] Hämtad: 2020-04-20

Steen, Anne-Lie (2003) *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält. Reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.

Tham, Henrik (2001). Brottsoffrets uppkomst och framtid. I: M. Åkerström, & I. Sahlin (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Thoresen, Siri & Hjemdal, Ole Kristian. (red.) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Towns, Alison J. & Adams, Peter J. (2015). I Didn't Know Whether I Was Right or Wrong or Just Bewildered. *Violence Against Women*, vol. 33, ss. 496–520.

Roche, Susan E. & Wood, Gale Goldberg (2005). A Narrative Principle for Feminist Social Work With Survivors of Male Violence. *Affilia*, vol. 20, ss. 465–475.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

WHO (2018). Health Promotion Glossary - World Health Organization.

Bilaga 1

Intervjufrågan våld i nära relationer

Micaela Tofvesson
Mån 2020-04-13 09:18
Till:

Hej!

Mitt namn är Micaéla Tofvesson och jag är student på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Jag studerar mitt tredje år på socionomutbildningen och håller nu på att skriva mitt examensarbete som handlar om mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

Jag söker nu personer inom stödverksamheter att intervjua om deras upplevelser av att möta våldsutsatta kvinnor i sitt arbete. Jag skulle bli jätteglad om du vill vara med och delta i min studie! Det rör sig om cirka 15 frågor och kan se via Skype/Zoom eller via telefon om det önskas.

Hör gärna av dig om det skulle passa med en intervju!

Tack så mycket på förhand! Ha en fin dag.

Med vänliga hälsningar,

Micaéla Tofvesson

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledning

- Berätta kort om din verksamhet
- Vilka är ni som jobbar?
- Hur får ni kontakt med kvinnor som har upplevt våld i nära relation?
- Hur går ett möte vanligtvis till?
- Vad tycker du är viktigt att tänka på i ett möte?

Reaktioner och offerskap

- Kan du beskriva olika reaktioner eller känslor hos de utsatta kvinnorna, som ni möter i ert arbete?
- Kan dessa reaktioner skilja sig beroende på form av våld? (t.ex. psykiskt, fysiskt våld).
- Har ni strategier som ni använder er av när det kommer till vissa former av våld?
- Hur skulle du beskriva våldsutsatta kvinnors motivation till att söka och ta emot hjälp?
- Hur skulle du säga att kvinnorna ställer sig till rollen som offer?
- Kan det finnas nackdelar med att kvinnor identifierar sig som offer i arbetet? Vilka?
- Kan det finnas fördelar med att kvinnor identifierar sig som offer i arbetet? Vilka?

Aktörskap och empowerment

- Hur kan motstånd hos kvinnan se ut?
- Hur ser du på kvinnor utifrån termer som aktiv eller passiv i arbetet?
- Hur ser du på arbetet med kvinnor i relation till empowerment (egenmakt?)
- Hur förhåller ni er i arbetet till kvinnors aktörskap?
- Har ni strategier för att framhäva kvinnans delaktighet?

Utmaningar och möjligheter

- Finns det några utmaningar för dig i arbetet?
- Vilka möjligheter kan du se med att arbeta med våldsutsatta kvinnor?